Det talade språket

Talspråket i södra Sverige har sedan 1800-talets senare del dokumenterats och införts i vårt dialektarkiv. Vi har idag tre och en halv miljon kartotekskort med dialektord och ungefär 2500 inspelningar. Alla dessa ord och berättelser är ett ovärderligt kulturellt arv som vi med allmänhetens hjälp vill fortsätta att bygga på. Materialet är till för alla. Vid universitet, skolor och inom media finns många som använder våra samlingar och våra kunskaper. Men också enskilda människor med intresse för t.ex. lokalt språk eller kulturhistoria kan ha stor glädje av att komma i kontakt med oss.

Sven Benson, sedermera arkivchef på DAL, intervjuar Sven Dal från Ramdala i Blekinge 1947. Genom intensiv inspelningsverksamhet under början och mitten av 1900-talet, framförallt på landsbygden, dokumenterades språk, seder, musik, föreställningar m.m. som annars skulle ha glömts bort.

Alfred Svensson från Perstorp i Skåne (f. 1874) lärde sig spela av Näcken, något som han så när fick plikta med livet för. Detta och mycket annat har han högst trovärdigt berättat om på inspelningar som finns hos DAL.

Ve haddän ènga nàttaro fö uggla skräék härùtanfö fönstet.

Ett av DALs många kartotekskort med dialektord; här ordet *nattro*, upptecknat 1946 i Västbo härad, Småland.

Uppkalla & benämna

Att namnge människor, djur, platser och mycket annat är ett av våra mest grundläggande språkliga behov. Det innebär bland annat att namnen tillhör det äldsta språkbruk vi känner till. Uttal, betydelse och grammatik bär på viktig språkhistorisk information. Namnen kan också ge oss kunskap om sådant som teknologi, naturförhållanden, bebyggelse, sociala mönster och religiösa föreställningar, från åtminstone den äldre järnåldern och framåt.

Tyngdpunkten i DAL:s namnsamlingar ligger på Skånes ortnamn. Vi har ungefär en miljon ortnamnsbelägg hämtade från allt ifrån runstenar till lantmäterikartor.

Oxie härads vapen föreställer två oxar. Men den äldsta kända skrivformen, *in uilla Oshoegu*, från 1100-talet, visar att namnet inte har med oxar att göra utan innehåller orden *os* 'åmynning' eller 'källsprång' och *hög* 'gravhög', eller liknande. Att namn med tiden kommer att stavas och uttalas så att den ursprungliga betydelsen är svårtydd är mycket vanligt. Ibland beror detta på att tal- eller skriftspråket har förändrats, men ofta också på rena missförstånd.

Gravkullen med namnet *Galgahög* ligger vid Rönneberga backar, en uråldrig samlings- och tingsplats i Rönnebergs härad, Skåne. För inte så många generationer sedan såg landskapet i södra Sverige helt annorlunda ut; det var mer småskaligt och varierat. Det var också mer besjälat i den meningen att det mesta – vattensamlingar, små tegar, höjder, lundar o.s.v. – hade namn. Ofta vittnar dessa, liksom *Galgahög*, om vanor och idéer som idag ter sig avlägsna.